

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی

(M.A) پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

گرایش: جامعه‌شناسی

عنوان

تأثیر اشتغال زنان بر هرم قدرت در خانواده
(آموزش و پرورش بندرت‌رکمن – زمستان ۱۳۹۰)

استاد راهنما

دکتر زهرا حضرتی

استاد مشاور

دکتر عالیہ شکر بیگی

پژوهشگر

مریم اسکندریان

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به

همسر

مردی از تبار پاکی که دستان
پرمهرش همواره سایبانی بوده
برایم ، در ناملایمات زندگی

تقدیر و تشکر

حمد و ستایش خداوند متعال را که با الطاف بیکران خود این توفیق را به من ارزانی داشته ، تابتوانم پایان نامه خود را به پایان برسانم و همچنین لازم به ذکر است که تنظیم این پایان نامه بدون همکاری و راهنمایی های استادان گرانقدرم دکتر زهرا حضرتی . دکتر شکر بیگی و همچنین دکتر سعید معدنی امکان پذیر نبود .

همچنین از تمامی افراد خانواده ام به خصوص همسرم و فرزندانم که شبانه روز مرا در همه مراحل پروژه ام یاری رسانده اندو از همه دوستان مهربانم تشکر می نمایم .

مریم اسکندریان

زمستان ۱۳۹۰

تعهدهنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مریم اسکندریان دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۴۵۶۶۳ در رشته علوم اجتماعی گرایش جامعه شناسی که در تاریخ ۹۰/۱۱/۱۳ از پایان نامه خود تحت عنوان: **تاثیر اشتغال زنان بر هرم قدرت در خانواده (آموزش و پرورش بندرتکرمن - زمستان ۱۳۹۰)** با کسب نمره ۱۸ و با درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

مریم اسکندریان

تاریخ و امضاء

۹۰/۱۱/۲۹

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۰/۱۱/۱۳

دانشجوی کارشناسی ارشد مریم اسکندریان از پایان نامه خود دفاع نموده
و با نمره ۱۸ به حروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

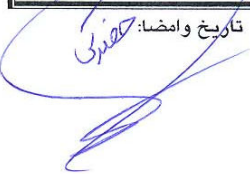
بسمه تعالی
 دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
 دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد واحد : ۱۰۱
عنوان پایان نامه : تاثیر اشتغال زنان بر هرم قدرت در خانواده (آموزش و پرورش بندرترکمن - زمستان ۱۳۹۰)	
نام و نام خانوادگی دانشجو : مریم اسکندریان	تاریخ شروع پایان نامه : ۸۹/۳/۱۵
شماره دانشجویی : ۸۷۰۸۴۵۶۶۳	تاریخ اتمام پایان نامه : ۹۰/۱۱/۱۳
رشته تحصیلی : جامعه شناسی	
استاد / استادان راهنما : دکتر زهرا حضرتی	
استاد / استادان مشاور : دکتر عالیه شکرپیگی	
آدرس : گلستان، بندر ترکمن، خیابان استقلال ده، پلاک ۱۸	
تلفن : ۰۹۱۱۱۷۸۴۲۸۱	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه ، اهداف ، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده):	
<p>این پژوهش به "بررسی تاثیر اشتغال زنان بر هرم قدرت خانواده" می پردازد و هدف اصلی آن این است که اشتغال زنان چه تاثیری می تواند بر خانواده یاروابط خانواده داشته باشد. چارچوب نظری این پژوهش از نظریات نظریه پردازانی چون تالکوت پارسونز ، بلادوولف و جورج ریترز استفاده شده است. روش تحقیق این پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی و طرح تحقیق آن مقطعی است. جامعه آماری زنان شاغل در اداره آموزش و پرورش بندرترکمن که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۱۹۶ نفر بدست آمد و روشهای نمونه گیری این پژوهش، تصادفی وسهمیه ای است و ابزار اصلی پرسشنامه (دارای اعتماد الفای کرونباخ ۰/۷۴ و اعتبار صوری) می باشد. نتایج بدست آمده نشان می دهد که بین تصمیم گیری در امور اقتصادی خانواده ، نحوه تربیت فرزندان ، تعیین تعداد موالید ، و نحوه گذراندن اوقات فراغت ، مشارکت سیاسی ، رفت و آمد با خویشاوندان ، نوع مسکن و محل سکونت و اشتغال زنان رابطه وجود دارد..</p> <p>واژگان کلیدی : اشتغال ، اشتغال زنان ، هرم قدرت در خانواده ، آموزش و پرورش ، بندرترکمن</p>	

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است مناسب نیست

تاریخ و امضا:

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	فصل اول: مقدمات و کلیات
۲	۱-۱- مقدمه
۴	۱-۲- بیان مساله
۷	۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش
۹	۱-۴- اهداف پژوهش
۱۰	۱-۵- حدود پژوهش
۱۰	۱-۶- تعریف مفاهیم و اصطلاحات
	فصل دوم: پیشینه و مبانی نظری
۱۷	۲-۱- نظریه های مطرح
۴۱	۲-۲- تحقیقات انجام شده قبلی
۴۱	الف- پژوهش های داخلی
۴۹	ب- تحقیقات انجام شده در خارج
۵۳	ج- نقدی بر تحقیقات انجام شده قبلی
۵۵	۲-۳- پیشینه اشتغال زنان
۷۷	۲-۴- چهارچوب نظری تحقیق
۸۰	۲-۵- مدل تحلیلی پژوهش
۸۲	۲-۶- فرضیات پژوهش
۸۲	۲-۷- متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش
۸۳	۲-۸- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای مطرح در پژوهش
	فصل سوم: روش پژوهش
۸۸	۳-۱- روش تحقیق
۸۹	۳-۲- طرح تحقیق
۸۹	۳-۳- جامعه آماری
۸۹	۳-۴- حجم نمونه
۹۱	۳-۵- روشهای نمونه گیری
۹۱	۳-۶- ابزار گردآوری اطلاعات
۹۲	۳-۷- اعتماد یا پایایی و اعتبار یا روایی
۹۴	۳-۸- آماره های لازم جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات
۹۶	۴-۱- سیمای پاسخگویان

- ۲-۴- آمار توصیفی ۱۰۶
- ۳-۴- آمار استنباطی ۱۲۶
- ۴-۴- تحلیل داده ها با رگرسیون ۱۳۳
- ۵-۴- تحلیل مسیر ۱۴۰

فصل پنجم: نتیجه گیری

- ۱-۵- یافته های پژوهش ۱۴۴
- ۲-۵- نتیجه گیری ۱۵۱
- ۳-۵- پیشنهادات پژوهش ۱۵۲
- ۴-۵- محدودیت های پژوهش ۱۵۳
- فهرست منابع و مآخذ ۱۵۵
- پیوست ها ۱۶۰

فهرست جداول

صفحه	عنوان
	سیمای پاسخگویان
۹۶	جدول شماره ۱-۴- توزیع فراوانی سن افراد پاسخگو
۹۶	جدول شماره ۱-۱- ۴-مقادیر شناسایی مرکز توزیع داده های جدول ۱-۴ و نحوه پراکندگی آنها
۹۷	جدول شماره ۲-۴-توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگویان
۹۷	جدول شماره ۱-۲-۴- مقادیر شناسایی مرکز توزیع داده های جدول ۲-۴ و نحوه پراکندگی آنها
۹۸	جدول شماره ۳-۴-توزیع فراوانی تحصیلات همسر
۹۸	جدول شماره ۱-۳-۴-مقادیر شناسایی مرکز توزیع داده های جدول ۳-۴ و نحوه پراکندگی آنها
۹۹	جدول شماره ۴-۴-توزیع فراوانی زندگی مشترک
۹۹	جدول شماره ۱-۴-۴-مقادیر شناسایی مرکز توزیع داده های جدول ۴-۴ و نحوه پراکندگی آنها
۱۰۰	جدول شماره ۵-۴-توزیع فراوانی درآمد پاسخگویان
۱۰۰	جدول شماره ۱-۵-۴-مقادیر شناسایی مرکز توزیع داده های جدول ۵-۴ و نحوه پراکندگی آنها
۱۰۱	جدول شماره ۶-۴-توزیع فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان
۱۰۲	جدول شماره ۷-۴-توزیع فراوانی رشته تحصیلی پاسخگویان
۱۰۴	جدول شماره ۸-۴-توزیع فراوانی مربوط به شغل پاسخگویان

- جدول شماره ۹-۴- توزیع فراوانی مربوط به تعداد فرزندان ۱۰۵
- جدول شماره ۱۰-۴- توزیع فراوانی فرزند دختر ۱۰۵
- جدول شماره ۱۱-۴- توزیع فراوانی فرزند پسر ۱۰۶
- جدول شماره ۱۲-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "شوهرم در تصمیماتی که در خانه گرفته می شود نظر مرا نمی خواهد" ۱۰۶
- جدول شماره ۱۳-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "مخالفت با تصمیماتی که شوهرم در امور زندگی می گیرد، بی فایده است" ۱۰۷
- جدول شماره ۱۴-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "شوهر من در جزئیات رفتار من دخالتی نمی کند" ۱۰۷
- جدول شماره ۱۵-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "توجه کمتر به نظرات زن در منزل" ۱۰۸
- جدول شماره ۱۶-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "همسر کمتر اجازه میدهد به تنهایی تصمیم بگیرم" ۱۰۸
- جدول شماره ۱۷-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "اگر نظری در مورد چیزی به طور کلی در خانواده بدهم شوهرم می پذیرد" ۱۰۹
- جدول شماره ۱۸-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "در بیشتر اموری که در منزل قرار است انجام بدهم باید از شوهرم اجازه بگیرم" ۱۰۹
- جدول شماره ۱۹-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "اگر قرار باشد جایی برم، حتماً باید از شوهرم اجازه بگیرم" ۱۱۰
- جدول شماره ۲۰-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "اگر شوهرم قصد انجام کاری را داشته باشد بامن مشورت می کند" ۱۱۰
- جدول شماره ۲۱-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "در گرفتن تصمیمات زندگی مشترکمان نظرات من برای همسرم بسیار مهم است" ۱۱۱
- جدول شماره ۲۲-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "درست است که همسرم در گرفتن تصمیمات به حرفهای من گوش میدهد اما در آخر این خودش است که به تنهایی تصمیم می گیرد" ۱۱۱
- جدول شماره ۲۳-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "روی هم رفته در خانواده حرف آخر را شوهرم میزند" ۱۱۲
- جدول شماره ۲۴-۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "زمانی که همسرم می خواهد کاری برایش انجام دهم، معمولاً دلیل قانع کننده می آورد" ۱۱۲

- جدول شماره ۲۵-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "همسرم نسبت به تصمیماتی که می گیرد چندان انتقاد پذیر نیست" ۱۱۳
- جدول شماره ۲۶-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "در خانواده مارسم بر این است که زن از شوهر حرف شنوی کامل داشته باشد" ۱۱۳
- جدول شماره ۲۷-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "شوهرم در تصمیماتی که می گیرد از من انتظار دارد به حرفش گوش دهم و کاری به کارش نداشته باشم" ۱۱۴
- جدول شماره ۲۸-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " همسرم همیشه درخواست هایش پافشاری و سخت گیری از خود نشان می دهد" ۱۱۴
- جدول شماره ۲۹-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " اگر اشتباهی از من سر بزنده همسرم معمولاً "سرزنش و توهین می کند" ۱۱۵
- جدول شماره ۳۰-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " اگر همسرم اشتباهی که کرده ثابت شود، کمتر زیر بار می رود" ۱۱۵
- جدول شماره ۳۱-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "همسرم معمولاً "برای اینکه کاری انجام گیرد، بیش از اندازه دلیل تراشی می کند" ۱۱۶
- جدول شماره ۳۲-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " در زندگی مشترکمان کمتر اتفاق می افتد که با عصبانیت کاری از من بخواهد" ۱۱۶
- جدول شماره ۳۳-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "تاچه اندازه اشتغال شما باعث رفاه خانواده شده است" ۱۱۷
- جدول شماره ۳۴-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "در صورت تامین مالی چقدر دوست دارید باز هم کار کنید" ۱۱۷
- جدول شماره ۳۵-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "چقدر وقت برای انجام امور منزل دارید"؟ ۱۱۸
- جدول شماره ۳۶-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "آیا همسران از کارکردنتان رضایت دارد"؟ ۱۱۸
- جدول شماره ۳۷-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " آیا همسران در امور منزل به شما کمک می کند"؟ ۱۱۹
- جدول شماره ۳۸-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال " عوض کردن منزل و خرید خانه جدید" ۱۱۹
- جدول شماره ۳۹-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "چگونگی مصرف و دخل و خرج روزانه" ۱۲۰
- جدول شماره ۴۰-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "تعیین فاصله سنی بین فرزندان" ۱۲۰
- جدول شماره ۴۱-۴-جدول توزیع فراوانی و در صد فراوانی مربوط به سوال "خرید ماشین" ۱۲۱

- جدول شماره ۴-۴۲- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "تهیه فرش و یخچال و تلویزیون" ۱۲۱
- جدول شماره ۴-۴۳- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "رفتن به دیدن اقوام" ۱۲۲
- جدول شماره ۴-۴۴- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "مهمانی گرفتن" ۱۲۲
- جدول شماره ۴-۴۵- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "تهیه خوراک" ۱۲۳
- جدول شماره ۴-۴۶- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "انتخاب اسم برای فرزندان" ۱۲۳
- جدول شماره ۴-۴۷- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "دیر آمدن فرزندان و بازخواست کردن" ۱۲۴
- جدول شماره ۴-۴۸- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "تنبیه فرزندان در صورت لزوم" ۱۲۴
- جدول شماره ۴-۴۹- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "استفاده از تلویزیون و برنامه های آن" ۱۲۵
- جدول شماره ۴-۵۰- جدول توزیع فراوانی و درصد فراوانی مربوط به سوال "تصمیم گیری در مورد تعداد فرزندان" ۱۲۵

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار شماره ۴-۱- نمودار مربوط به سوال وضعیت تاهل پاسخگویان	۱۰۱
نمودار شماره ۴-۲- نمودار مربوط به سوال رشته تحصیلی	۱۰۳
نمودار شماره ۴-۳- نمودار مربوط به عنوان شغل فرد	۱۰۴

چکیده

این پژوهش به "بررسی تاثیر اشتغال زنان بر هرم قدرت خانواده" می پردازد و هدف اصلی آن این است که اشتغال زنان چه تاثیری می تواند بر خانواده یار و رابط خانواده داشته باشد. چارچوب نظری این پژوهش از نظریات نظریه پردازانی چون تالکوت پارسونز ، بلادوولف و جورج ریتزر استفاده شده است. روش تحقیق این پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی و طرح تحقیق آن مقطعی است. جامعه آماری زنان شاغل در اداره آموزش و پرورش بندرترکمن که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۹۶ نفر بدست آمد و روشهای نمونه گیری این پژوهش، تصادفی و سهمیه ای است و ابزار اصلی پرسشنامه (دارای اعتماد الفای کرونباخ ۰/۷۴ و اعتبار صوری) می باشد. نتایج بدست آمده نشان می دهد که بین تصمیم گیری در امور اقتصادی خانواده، نحوه تربیت فرزندان، تعیین تعداد مولید، و نحوه گذراندن اوقات فراغت، مشارکت سیاسی، رفت و آمد با خویشاوندان، نوع مسکن و محل سکونت و اشتغال زنان رابطه وجود دارد..

واژگان کلیدی: اشتغال، اشتغال زنان، هرم قدرت در خانواده، آموزش و پرورش، بندرترکمن

فصل اول

مقدمات و کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه:

امروزه شاغل بودن زنان یکی از مسائلی است که در اجتماع مطرح است و زنان به علل گوناگونی به کار روی می آورند و علاوه بر مسولیت های خود در خانه و تربیت فرزندان، مسولیت های اجتماعی را نیز پذیرا می گردند.

« از دو دهه گذشته موقعیت زنان از نظر تحصیل و پایگاه اجتماعی - اقتصادی فراتر رفته و به دستیابی آنان در کنترل منابع و قدرت تصمیم گیری در خانواده انجامیده است. این واقعیتی انکار ناپذیر است که اگر هر دو همسر در تصمیم گیریها مشارکت داشته باشند، نتایج بهتری حاصل خواهد شد تا اینکه هر یک از همسران به تنهایی تصمیم گیرنده باشند. تحقیقات تجربی بسیاری در باره ی توزیع قدرت و پیامدهای آن در خانواده انجام شده است خانواده کانونی است که در آن چگونگی توزیع و نحوه ی اعمال قدرت در شکل گیری و رشد شخصیت افراد - اجتماعی شدن فرزندان - عزت نفس - انسجام و حتی احساس رضایت - احساس بیگانگی و تنهایی و خوشبختی زناشویی اثر می گذارد چگونگی تقسیم قدرت در خانواده میان زن و شوهر - با کم و کیف خوشبختی زوجها و احساس عادلانه بودن قدرت رابطه دارد». (سابینی، ۱۹۹۵، ص ۱۲۵)

مسئولیت چندگانه زنان به واسطه حضور در خارج از خانه به عنوان يك مستخدم در نهادها و سازمان های مختلف، وظایف اخلاقی و جنسی مرتبط بر اداره امور خانواده، زمینه تعدد وظایف و افزایش انتظارات و توقعات از وی گردیده، اما این افزایش نقش، حقوق مناسب در پی نداشته است. بدین معنا که افزایش مشارکت زنان به قیمت کاهش اوقات فراغت و رفاه آنها بوده است. (کاون، ۱۹۸۳، ص ۲۱۵)

جامعه شناسان محافظه کار و کلاسیک با دیدگاه های منفی بر این عقیده اند، که زن همیشه باید نقش معینی را در خانواده ایفا کند و نمی تواند و نباید خارج از خانواده نقشی را به عهده بگیرد، آنان به صورت فطری دارای رسالتی هستند و آن تربیت فرزند، شوهرداری و رسیدگی به امور خانه است (ساروخانی، ۱۳۷۰، ص ۲۷۰)

بررسی های به عمل آمده نشان می دهد که اشتغال زنان در استقلال فردی، اعتماد به نفس و احساس امنیت او تأثیر معناداری داشته است به تبع آن در نظام خانواده هنجارهای نوین و در تربیت و آموزش کودکان و مناسبات زناشویی به تقویت هیجانات مثبت و آگاهانه انجامیده است. اشتغال زنان در جهان تأثیر فراوانی به گسترش نگرش فمینیستی به منظور برابر سازی فرصتها و رفع تبعیض داشته است. تاریخ یکصد ساله اخیر کشور ما در فرآیند تحولات صنعتی مبین این مدعاست.

در کشور ما نقش زن در تولید خلاق اجتماعی حدود يك قرن سابقه دارد که همگام با مشارکت آنان در انقلاب مشروطه و پشتیبانی از متمم قانون اساسی به تدریج آغاز و در اولین گام جهت اشتغال به فرهنگ و مدرنیسم با توجه به ویژگی‌های ملی و دینی رویکردی جدی داشت.

با تحولات اخیر و گذار کشور ایران از جامعه سنتی به جدید که توأم با تحولات مرتبط با شرایط وضع حقوقی، اقتصادی و اجتماعی زنان همراه بوده مسایل تازه‌ای در محیط زندگی مطرح شده است و ضرورت و اهمیت پژوهش حاضر بیشتر احساس می‌شود، چه این که زنان، دیگر به برداشت الگوهای رفتار سنتی از نقش خود بسنده نکنند و انتظارات و نقش‌های جدید را بر خود مرتبط بدانند. نقش و جایگاه زن تحت تأثیر پویایی نظام‌های اجتماعی با تحول دائم روبروست و اشتغال زنان که بیش از هر چیز به سبب نیازهای اقتصادی پدید آمده است منجر به تحول نقش و جایگاه اجتماعی آنان در بخش‌هایی از جامعه شده و زن را به حوزه‌ای وارد نموده که قبلاً "تحت نفوذ و سلطه مردان بوده است و این پژوهش که بین زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر بندرترکمن به مرحله اجرا در آمده است به بررسی علل و عوامل پدیدایی این پدیده در بین این قشر از افراد جامعه و دگرگونی‌های اجتماعی و اقتصادی ناشی از اشتغال زنان در میزان قدرت تصمیم‌گیری‌های مختلف خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی و ... که باعث شده قدرت بیشتری نسبت به زنان غیر شاغل پیدا کند می‌پردازد لذا این پژوهش به منظور بررسی تأثیر اشتغال زنان بر قدرت تصمیم‌گیری آنها در خانواده انجام می‌گیرد و در پنج فصل به بررسی این موضوع پرداخته می‌شود. در فصل اول که طرح مساله می‌باشد به بیان مساله، ضرورت و اهمیت تحقیق، اهداف تحقیق، حدود تحقیق، و تعریف برخی از مفاهیم پرداخته می‌شود. فصل دوم ادبیات پژوهش است که شامل نظریات مطرح، بررسی و نقد مطالعات تجربی قبلی و تدوین چارچوب نظری، ارائه مدل تحقیق، فرضیات تحقیق، متغیرهای تحقیق، و تعریف نظری و عملیاتی متغیرهاست. فصل سوم روش پژوهش است که شامل بیان روش تحقیق، روش گردآوری داده‌ها، جامعه آماری، حجم نمونه، شیوه نمونه‌گیری، تکنیک جمع‌آوری اطلاعات، روایی و پایایی تحقیق و روش تجزیه تحلیل داده‌ها می‌باشد. فصل چهارم یافته‌های تحقیق است که ابتدا به توصیف داده‌های تحقیق و سپس به تجزیه تحلیل و تبیین داده‌ها پرداخته می‌شود. در نهایت در فصل پنجم که فصل جمع‌بندی و نتیجه‌گیری است به جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات پرداخته می‌شود.

۲-۱ بیان مسئله:

خانواده از جایگاه رفیعی از حیات اجتماعی برخوردار است چرا که از يك سو نخستین گروهی است که از آن بر می‌خیزیم و در درون آن با دنیا آشنا می‌شویم و از سوی دیگر، بیشترین تأثیر بر کودک که دوران اولیه حیات را می‌گذراند وارد می‌سازد و این تأثیر تا پایان حیات ادامه دارد. از طرفی از روزه حیات اجتماعی هرگز جامعه‌ای به سلامت دست نمی‌یابد مگر آنکه از خانواده‌هایی سالم برخوردار باشد. در طول تاریخ خانواده دچار تغییر و تحولات گوناگونی شده تا به شکل امروزی خود رسیده اما در تمام اشکال و صور آن زن و مرد بعنوان دو عضو مهم و اساسی مطرح بوده‌اند. به اعتقاد جامعه‌شناسان نقش‌های متعدد زن و مرد در خانواده نیز تحت

تأثیر شرایط اجتماعی و دگرگونی در شکل و ساختار روابط میان اعضا خانواده تعیین شده است. در چند دهه اخیر تحول خانواده‌ها از خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای به طور ملموس قابل مشاهده است و شرایط جدید زندگی در جهان امروز تغییراتی در خانواده ایجاد کرده است. یکی از اساسی‌ترین تحولات خانواده «گرایش زن به سوی اشتغال بیش از همه بر خانواده اثر می‌نهد و روابط زن و شوهر و فرزندان را دگرگون می‌سازد و این امر همواره مورد توجه صاحب نظرانی که اشتغال زن را از دیدگاه جامعه‌شناسی بررسی نموده اند، قرار گرفته است.» (ساروخانی، ۱۳۷۰، ص ۱۶۸)

افزایش تعداد زنان شاغل و به تبع آن افزایش تعداد مادران شاغل از جمله شاخص‌هایی است که در تغییر ساختارهای ارزشی جامعه و حرکت از یک نظام سنتی به جامعه با معیارهای نوین به چشم می‌خورد. گرایش زنان به کار خارج از منزل تدریجاً از امر اقتصادی فراتر رفته و مبدل به امری فرهنگی شده است. (قاسمیان، ۱۳۸۴، ص ۱۳)

اشتغال زنان در جامعه یکی از عمده‌ترین شاخص‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی جوامع به حساب می‌آید. حضور آنان در جامعه در رفع مسائل بنیادی نظیر بی‌سوادی، افزایش بی‌رویه جمعیت، متعادل کردن درآمد، رفع مشکلات اقتصادی و کاهش فقر در خانواده و جامعه بسیار موثر می‌باشد. با توجه به اینکه زنان یکی از ارکان اساسی خانواده محسوب می‌شوند و نقش مهمی را در خانواده به عنوان همسر و مادر دارا می‌باشند و با توجه به نقش حساس و تعیین‌کننده‌ای که زن در خانواده دارد، می‌توان گفت که اشتغال در خارج از خانه تأثیر بسزایی بر محیط خانواده علی‌الخصوص بر روابط خانوادگی زن و شوهر، زن و فرزندان می‌تواند داشته باشد. زیرا غیبت و عدم حضور مادر و خستگی ناشی از اشتغال او قطعاً بر تربیت فرزندان تأثیر می‌گذارد (منبع پیشین، ص ۱۴)

به عنوان نیمی از منابع انسانی، زنان نه تنها موضوع و هدف هر نوع توسعه‌ای هستند بلکه از نظر تحقق هدفهای مربوط به توزیع عادلانه‌تر درآمدها و بالا بودن سطح رفاه خانواده تأثیرات مثبتی بر جا خواهد گذاشت. (باقریان، ۱۳۶۹، ص ۱)

زنان غالباً در چارچوب فعالیتهای خانوادگی کار می‌کنند و ارزش کار آنها در مجموع درآمد خانوار منظور می‌شود. این فعالیتها که بیشتر به عنوان جانشین درآمد شناخته می‌شود، بسیاری از خانواده‌ها را قادر ساخته است که از این طریق تعدیلی در نیازمندیهای خود در چهارچوب اقتصاد معیشتی به وجود آورده و بدین ترتیب خود را از شرایط فقر مطلق دور سازد. (منبع پیشین، ص ۳)

کار زنان خطر رقابت بین زن و شوهر را افزایش داده و در نتیجه به تفاهم و همدلی آنها آسیب می‌رساند، چرا که مرد به عنوان پدر خانواده، نان آور محسوب می‌شود و اگر زن نیز شغل نان آوری را بر عهده گیرد، میان زن و شوهر رقابت به وجود آمده و دیگر نمی‌توانند به دید شریک زندگی به هم نگاه کنند و محیط زندگی همانند محیط کار و روابط دو همکار خواهد بود.» (پویور، ۱۳۶۵، ص ۱۲۶)

«کار مادر برای کودک یک نوع محرومیت محسوب می‌شود.» (ساروخانی، ۱۳۷۰، ص ۱۶۹)

«شما ممکن است کودکانی را بشناسید که وقتی مادرانشان نیستند ناراحت و افسرده به گوشه ای می نشینند اما همین که مادرانشان را می بینند شاداب و سرحال شروع به شیطنت و بازیگوشی می کنند. کودک دوست دارد وقتی که از مدرسه و یا هر جای دیگری به خانه می آید ، مادرش در خانه باشد و به استقبال او بیاید تا غم و غصه های خود را فراموش کند. در صورت اشتغال مادر رونق خانه دلگرمی و نشاطی که لازمه حضور مادر است از بین می رود و بچه ها شوروشوق بازی را از دست می دهند .» (قائمی، ۱۳۶۹، ص ۲۷۷)

«غیبت مادر از سه تا شش سالگی روی کودک تاثیر بدی می گذارد. این کمبود باعث می شود که کودک موجودی شکاک و بدبین و عاری از مهر و محبت به دیگران شود و مبتلا به شب ادراری و بدخواهی شود.» (روزنامه قدس ، ۱۳۷۸: ص ۶)

«تکلیف کودکانی که در غیاب مادر به مهدکودک و شیرخوارگاه سپرده می شوند نیز مشخص است . طبق تحقیقات صورت گرفته رشد این کودکان کمتر از حد طبیعی بوده و دچار عوارض منفی می شوند.» (پویور، ۱۳۷۵، ص ۲۵)

شاید مهمترین کارکرد منفی اشتغال زن را می توان نارسائیهایی که در تربیت فرزندان ایجاد می شود عنوان کرد و جنبه های مثبت آن کسب درآمد و مکمل شوهر بودن در تامین هزینه های زندگی می باشد . هر چند اشتغال زنان تا حدودی در جامعه پذیرفته شده ولی تحول فرهنگی لازم جهت برقراری هماهنگی میان اشتغال در دو حوزه مخصوصاً " حوزه خارج از خانه تحقق نیافته است که یکی از آسیب های آن در درون خانواده می تواند تغییر در روابط زن و شوهر باشد زیرا زن با پذیرش فعالیت جدید در خارج از خانه ، نگرشش در مورد مسائل مربوط به زندگی از قبیل امور اقتصادی ، نحوه تربیت فرزندان ، تعیین تعداد مولید ، نحوه گذران اوقات فراغت ، چگونگی مشارکت های سیاسی ، رفت و آمد های خانوادگی، نوع مسکن و محل سکونت فرق می کند زیرا زن با اشتغال خود استقلال مالی پیدا می کند و در تصمیم گیری هایی که قبلاً بر عهده مرد بوده است دخالت بیشتری خواهد داشت . عواملی چون هسته ای شدن خانواده ، ازدواج در سنین بالا، کاهش تعداد فرزندان و مخصوصاً "زندگی شهرنشینی موجب خروج بیشتر زن از خانه شده و با اشتغال در مراکز آموزشی ، خدماتی و صنعتی پایگاه زنان از لحاظ ساختار اجتماعی و اقتصادی متحول شد که متأسفانه آسیبهای مختلف اجتماعی از جمله سست شدن بنیان های فرهنگی خانواده ، مشکلات عاطفی و تربیتی فرزندان ، نارضایتی همسران ، کاهش ارتباط با اعضاء خانواده ، تضاد آراء و افکار ، طلاق و ... را افزایش داده است .

با توجه به این که خانواده رکن اساسی جامعه است و خانواده از عوامل گوناگونی تاثیر می پذیرد ، تحقیق در مورد مسائل اساسی که تاثیر مثبت یا منفی بر روی خانواده می گذارد الزامی است . يك جامعه سالم از خانواده سالم تشکیل می شود و امروزه این مسئله یکی از مسائل مهم به شمار می رود. علیهذا سوال اساسی این است که اشتغال زنان چه تاثیرات مثبت و منفی در هرم قدرت خانواده بر جای می گذارد ؟

۳-۱ ضرورت و اهمیت پژوهش

ضرورت بررسی قدرت در خانواده و جایگاه زن در درون آن آشکار می شود و دلایل این امر بسیارند. ساختار قدرت محور خانواده مانع ارتقاء کیفی نسل جدید خواهد بود. جامعه جدید با پشت سر گذاشتن پدرسری و مادر سری مطلق و تاریخی، با مسئله تازه ای در این حوزه مواجه است، نفی مطلق قدرت در خانواده، به عنوان آنتی تز پدرسری و مادرسری مطمع نظر است، این اندیشه که در نظر فمینیستهای رادیکال مطرح شده است که باتولید زن - مرد یکسانی همراه است، فراهم آوردن نوع خاصی از خانواده را نوید می دهد که از آن بانام خانواده برابری یافته یاد می کنند، این اندیشه نیز خود نگرانی هایی را در عمل و هم در نظر پدید آورده است.

زنان رکن اساسی جامعه و خانواده محسوب می شوند که نیمی از پیکره هر اجتماع را تشکیل می دهند. از آنجا که زن ضربان حیات خانواده می باشد و قلب جامعه در سینه ی خانواده می تپد، از همین رو صعود یا سقوط هر جامعه ای را باید به چگونگی شخصیت زنان و جایگاه اجتماعی آن نسبت داد. زنان همواره نقش اساسی را در خانواده ایفا نموده و در انجام دادن کارهای خارج از خانه سابقه نسبتاً طولانی دارند و نقش مهمی را در جهت نیل به اهداف و برنامه های توسعه اقتصادی - اجتماعی ایفا می نمایند.

همزمان با روند توسعه کشورهای دنیا و بهبود نسبی رفاه اجتماعی در بسیاری از جوامع از یک طرف و تلاش انسان امروزی برای برخورداری بیشتر از امکانات رفاهی که توسعه فناوری و تکنولوژی برای او فراهم نموده، از طرف دیگر، سبب گردیده در طی کمتر از نیم قرن، تحولات عدیده ای در ساختار خانوادگی ممالک دنیا به وجود آید. گسترش روز افزون اشتغال زنان در عرصه های مختلف برای حضور بیشتر در جامعه یکی از این تحولات می باشد. (گل میرزاده، ۸۲-۵۹: ۱۳۸۱)

دستیابی زنان به منابع اقتصادی ناشی از کار خارج از خانه و تسخیر فضاهای تازه ی اجتماعی توسط آنان ساخت چند صد ساله ی خانواده را دگرگون ساخته است و ضرورتاً پیدایی تعادلی نو را در خانه ایجاد می کند. در درون خانه روابط سنتی زوجین باید پایه هایی نو یابد، همان طور که توزیع وظایف باید ساختی نو پذیرد. در خانواده های جدید مخصوصاً اشتغال زن، هرم قدرت نیز صورتی بیش از پیش افقی می یابد تا آنجا که ازدموکراتیزه کردن واحدهای خانوادگی و حتی پیدایی فرزندمداری سخن به میان می آید. (ساروخانی، ۱۳۷۰: ص ۱۶۰)

« جهان امروز سیر هزار ساله ای را برای رسیدن به تمدن جدید گذرانده است که این سیر هم چنان ادامه دارد. کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و تلاش می کند تا همگام با کشورهای پیشرفته برای رسیدن به تمدنهای جدید حرکت کند. در این میان گشایش جامعه ایران به سوی آورده های تمدنهای جدید دگرگونیهای بسیاری به بار آورد که از مهمترین آنها حرکت زن از خانه و دستیابی وی به بازار اشتغال صورتی تازه یافت. بارفتن زنان از خانه و اشتغال آنان اصول زندگی سنتی در هم شکسته شد و در همه ی زمینه ها محاسن و معایبی را به دنبال داشت؛ انقلابی را در بسیاری از ارکان جامعه به وجود آورد که بیشترین تاثیر آن بر روی ساختار خانواده بوده است (Sociology of Iran، ۱۳۸۷)